

EV KAZALARININ NEDENLERİ VE KORUNMA YOLLARI

HOME ACCIDENTS: CAUSES AND SOME PROTECTIVE MEASURES

Yrd. Doç. Dr. Sibel ERKAL

Prof. Dr. Şükran ŞAFAK

Hacettepe Üniversitesi
Ev Ekonomisi Yüksekokulu
Ev Ekonomisi Bölümü

ÖZ

Günümüzde toplum sağlığını bozan nedenler içerisinde kazalar özel bir önem taşımaktadır. Ev kazaları bazen çevredeki tehlikeli durumlardan bazen hatalı davranışlardan fakat genellikle her ikisinin birleşmesinden ileri gelmektedir. Bireylerin ev kazalarından korunmasında çevresel faktörlerin en aza indirilmesi önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Kazalar, ev kazaları.

ABSTRACT

Home accidents are particularly important among facts threatening society health nowadays. Home accidents sometimes result from dangerous environments and sometimes from faulty behaviour but generally from both of them. It is important to reduce environmental factors in order to protect people against home accidents.

Key Words: Accidents, home accidents.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımlamasına göre kaza, insan iradesi dışında ani bir dış güç etkisiyle ortaya çıkarak fiziksel ya da zihinsel zedelenmelere yol açan olaylardır (Backett, 1965).

Günümüzde toplum sağlığını bozan nedenler içerisinde kazalar özel bir önem taşımaktadır. Her yıl, kazaların toplum içindeki oranı artmakta ve bunun sonucu olarak tıbbi, sosyo-ekonomik ve hukuki sorunlar üzerinde durulmayı gerektirecek büyük boyutlara varmaktadır (Akbulut, 1982).

Çeşitli tipteki kazalar çoğu kez klinik bakımdan benzer yaralanmalara neden olmakta iseler de kaza nedeni ve korunma yolları yönünden bunları oluş koşullarına göre ayırmak gerekir. Kazalar trafik, iş ve ev kazaları olarak gruplandırılmaktadır (Bull, 1970).

Ülkemizin 21. yüzyıl için sağlık politikasını belirleyen herkes için sağlık hedefleri kapsamında "tüm iş, ev ve diğer yerlerde olan kazalara bağlı ölüm ve sakatlığın en az %50 azaltılması gerektiği" belirtilmiştir (Aycan, 2000). Türkiye'de kazaların %40.0'ını trafik kazaları, %20.5'ini iş kazaları, % 25.0'ini ev kazaları, %15.0'ini de ateşli silahlarla yaralanmalar v.b oluş-

turmaktadır (Bertan ve Çakır, 1997; Anonim, 1993).

Ülkemizde 1997 yılında seçilmiş 50 nedene ve cinsiyete bağlı ölümlerde erkeklerde toplam 96.748 ölüm nedeni arasında 794'ünün motorlu taşıt kazaları dışında kalan diğer kazalar sonucu olduğu belirtilmiştir (DİE, 2000). Üç esas kaza tipi arasında önemi gittikçe artan ev kazaları, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımlamasına göre, evde ya da evin bulunduğu çevrede meydana gelen ve trafik kazaları kadar sık görülen kazalardır. Çevre kapsamına bahçe, garaj vb. girmektedir (Backett, 1965).

Kazaların meydana gelmesinde bireysel ve çevresel faktörler etkili olmaktadır.

Bireysel Faktörler: Korku, heyecan, unutkanlık, üzüntü, sinirlilik ve bunalım halleri, insanların kaza olasılığının az olduğunu düşünmesi, bireylerin kendilerinin kaza geçireceğini düşünmemesi, zaman kazanmak ve daha az enerji harcamak için acele ve dikkatsizce yanlış davranışlarda bulunması, tehlikelerin zamanında anlaşılabilmesi, dikkatin belli bir noktada toplanıp sürdürülebilmesi vb. nedenler kazalara uğramaya yol açan psikolojik faktörler arasında sayılabilir (Velicangil, 1980).

Fizyolojik faktörler: Bireyin yaşı ile kazalara maruz kalma durumu yakından ilişkilidir. Ölümle sonuçlanan ev kazaları daha çok yaşamın ilk yıllarında ve ileri yaşlarda sık görülmektedir (Bertan ve Çakır, 1997). Bireyin görme gücü ile kaza sıklığı arasında yakın bir ilişki vardır. Görme gücünün azalması, karanlığa adaptasyonun zayıflaması, işitme gücünün azalması, kas gücü ve koordinasyonunun yetersiz hale gelmesi, unutkanlık vb. ileri yaşlarda kaza tehlikesini artırır (Karahan, 1970; Erdal, 1989).

Eğitime ilişkin faktörler: Kazaların oluşma nedenleri konusunda bilgisiz olunması, kazalara karşı korunmada eğitim eksikliği, yapılan iş konusundaki deneyimsizlik gibi faktörler de kazaların oluşmasında önemlidir. Etkili bir kaza kontrolü ve kazalardan korunma ise eğitim yoluyla başarılabilir (Velicangil, 1980; Gönen, 1988).

Çevresel Faktörler: Çevresel faktörlere bağlı olarak yapılan araştırmalar ev kazalarının bazen çevredeki tehlikeli durumlardan bazen de hatalı davranışlardan ama genellikle her ikisinin birleşmesinden ileri geldiğini göstermektedir (Özbek, 1979).

Ev kazalarının meydana gelmesinde konut ve çevresinin uygun olmayan koşulları, evde kullanılan ürünlerin kullanım yönergelerindeki yetersizlik ve giderek artan sanayi ve tüketim mallarının bilinçsizce kullanılması rol oynamaktadır. Ayrıca konut ve bina planlarının kazaları önleyici şekilde yapılmaması ve konutlardaki yapıım hataları da etkili olmaktadır. Ev kazaları riskini azaltmak için gerek mimari açıdan gerekse konut içi düzenlemesi açısından her türlü önlemin alınması gerekmektedir (Anonim, 1990; Gönen, 1988).

Konutun mimari düzenlemesinden dolayı kazaya neden olan çevresel faktörler şunlardır: Konutta seviye farkı (eşik) olması, balkon korkuluklarının olmaması, balkon korkuluklarının aralarının geniş olması, merdivenlerde basamakların dar ve dik olması, basamakların aynı genişlikte, yükseklikte olmaması, trabzanların olmaması, konutun kapısının doğrudan merdiven üzerine açılması vb. (Backett, 1965; *Home Safety*, 1979; Gönen, 1988).

Konut içi düzenlemesinden dolayı kazalara neden olan çevresel faktörlere döşeme malzemesinin cilasının kaygan olması, cam kapıların olması, mobilyaların

gidiş gelişleri engelleyecek şekilde düzenlenmesi, mutfak dolaplarının yüksek olması, kenar köşelerinin sivri olması, odanın ya da eşyaların keskin-sert köşelerinin olması, banyo küvetinin bulunduğu yerde sabit tutunma yerinin olmaması vb.'dir (Backett, 1965; *Home Safety*, 1979).

Ev kazalarından korunma, kaza tiplerinin ve nedenlerinin bilinmesi ile başlar. Evdeki genel kaza tipleri; düşmeler, yanmalar ve haşlanmalar, zehirlenmeler, kesikler, elektrik çarpmaları, boğulmalardır (Backett, 1965).

Düşmelerden Korunmada Alınabilecek Önlemler

- Merdivenler, koridorlar iyi aydınlatılmalı,
- Merdiven trabzanları sağlam olmalı,
- Döşemeler kaygan olmamalı,
- Halılar, mobilyalar sağlam biçimde yerleştirilmeli,
- Pencereler çocukların düşmelerini önleyecek şekilde olmalı,
- Camları silme esnasında emniyet kemeri kullanılarak güvenlik sağlanmalı,
- Çok katlı binalarda pencere korkulukları bulunmalı,
- Balkon parmaklıkları çocuğun aradan geçebileceği genişlikte ve üzerinden aşılabilecek yükseklikte olmamalı.
- Çocukların yataktan düşmesini engelleyecek biçimde parmaklıklar yapılmalı.
- Merdivenlerde ya da yerlerde eşya bırakılmamalı.

- Banyo küvetinin bulunduğu yere sabit bir tutma yeri konulmasıdır (Backett, 1965; Ege, 1984; Smith, 1987; Tideiksaar, 1986).

Yanma ve Haşlanmalardan Korunmada Alınabilecek Önlemler

- Perde vb dokumaların alev almayan liflerden yapılmasına dikkat edilmeli,
- Çocuklar mutfakta yalnız bırakılmamalı,
- Sıcak sıvıların bulunduğu kaplar çocukların erişmeyeceği yere konulmalı,
- Sıcak içecekler, çaydanlık, demlik gibi araçlar, kibrit, çakmak, benzin, gazyağı çocukların ulaşabi-

leceği yerlerde bırakılmamalı,

- Sobaların etrafına koruyucu konulmalı ve üzerinde yemek pişirilmemeli,

- Kucakta çocuk varken sıcak bir içecek içilmemeli,

- Küçük çocukları yıkarken yıkama suyu önceden kontrol edilmeli,

- Mutfakta fırınlar mümkün olduğu kadar kapı ve pencere yanına konulmamalı,

- Tencerelerin sapı ve tutulacak yerleri ocak ya da tezgâh kenarından uzak tutulmalı vb.'dir (Baran, 1976; Erel, Telsiz, 1987; Gönen, 1988).

Zehirlenmelerden Korunmada Alınabilecek Önlemler

- İlaç, insektisit, deterjan, boya ve benzer maddelerin şişe ve kutularının ağzı kapalı tutulmalı,

- İlaçlar çocukların erişemeyeceği ve kilitli bulundurulmuş dolaplarda saklanmalı,

- Zehirli maddeler özellikle insektisitler mutfak ve kiler dışında saklanmalı ve asla yiyeceklerle aynı raflarda bulundurulmamalı,

- Zehirli maddeler kendi kutuları içinde olmalı ve üzerleri "zehirlidir" diye etiketlenmeli ve bu maddeler gazoz, meyve suyu vb. şişelerin ve kapların içerisine konulmamalı,

- İlaç kutuları boş bile olsa oyuncak olarak çocuklara verilmemeli,

- Temizlik malzemeleri çocukların erişebileceği yerlerde saklanmamalı,

- Kullanılmayan ilaçlar yok edilmeli, çöp kovalarına atılmamalı,

- Özellikle kırsal alanlarda, tarladan, kırdan toplanan ve cinsi belli olmayan mantar vb. yenilmemeli,

- İlaçlar birbirine karıştırılarak aynı şişe içerisinde saklanmamalı,

- Yatılan ve havası solunan yerlerde haşere ilacı kullanılmamalı,

- Kullanım süreleri geçmiş ilaçlar içilmemeli,

- Şofben banyoda bulundurulmamalı ve dışa açılan bir baca sistemine bağlı olmalı vb. alınabilecek önlemlerdendir (Bckett, 1965; Velicangil, 1980; Ege, 1984).

Kesiklerden Korunmada Alınabilecek Önlemler

- Büyük alanları kaplayan cam varsa bunlar kırılmaya dayanıklı olmalı,

- Özellikle çocukların ulaşacağı yere bıçak, makas vb. kesici aletler konulmamalı ve bunlarla oynamasına izin verilmemeli,

- Çocukların oyuncaklarının sivri ve kesici olmasına dikkat edilmeli, ancak bunların kullanımını da öğretilmeli,

- Bıçaklar emniyetli bir şekilde saklanmalı (Bckett, 1965; Velicangil, 1980; Erel ve Telsiz, 1987).

Elektrik Çarpmalarından Korunmada Alınabilecek Önlemler

- Elektrikle çalışan araçlar iletken olmayan (plastik vb.) tabakalarla örtülmeli ve bu tip araçlar toprak hattı ile donatılmalı,

- Banyoda kapaklı prizler kullanılmalı,

- Bulaşık makinası, çamaşır makinası ve buzdolabı ayrı ayrı prizlere takılmalı,

- Kullanılmadığı zamanlarda elektrikli araçların fişleri prizden çıkarılmalıdır,

- Islak mekânlardaki nem mümkün olduğu kadar azaltılmalı ve buralarda elektrikli araçlar dikkatli kullanılmalıdır (Bckett, 1965; Gönen, 1988).

Boğulmalardan Korunmada Alınabilecek Önlemler

- Banyo küvetlerinde küçük çocukların yıkanması esnasında çok dikkat edilmeli, yalnız yıkanmalarına izin verilmemeli,

- Bahçede havuz, kuyu vb. üzeri kapatılmalı,

- Çocukların plastik torbalarla oynamasına izin verilmemeli,

- Çocukların yutabileceği düğme, madeni para vb. şeyler ortalarında bırakılmamalıdır (Velicangil, 1980; Ege, 1984).

Her ne kadar kazalar beklenilmeyen olay olarak tanımlanırsa da, kazaların çoğu bireysel ve çevresel etkileşim sonucu oluşan aksaklıkların ortadan kaldırılması ile önlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, T. (1982) "Ülkemizde Kazalar Konusuna Epidemiyolojik Bir Yaklaşım", *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 45: 163-169.
- Anonim. (1990) "2000 Yılında Herkes İçin Sağlık", *Türkiye Sağlık Politikası*, T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Anonim. (1993) *Ulusal Sağlık Politikası*. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara.
- Anonim. (2000) "Domestic and Personal Accidents. Prevention in the Absence of professional Supervision", *Accidents Analysis and Prevention*, 32: 329-335.
- Aycan, S. ve ark. (2000) *Sağlık 21, Yirmi Birinci Yüzyılda Herkes İçin Sağlık*. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara: BMS Matbaası Ltd. Şti.
- Backett, M. (1965) *Domestic Accidents. World Health Organization, Public Health Papers*, 26, Genova.
- Baran, A. (1976) "Yanıklardan Korunma", Yanık Sempozyumu, Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi Basımevi.
- Bertan, M. ve B. Çakır (1997) "Halk Sağlığı Yönünden Kazalar", M. Bertan ve Ç. Güler (Haz.) *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*. Ankara: Güneş Kitabevi Ltd. Şti.
- Bull, J. P. (1970) "Kazalar ve Kazalardan Korunma", *Halk Sağlığı Bilimi ve Uygulaması*. (Çev. A.Yücel) SSYB Hıfzısıhha Okulu No; 45, Ankara: Gürsoy Basımevi.
- DİE. (2000) *Türkiye İstatistik Yıllığı 1999*. Ankara: DİE Matbaası.
- Ege, R. (1984) *Çocuk Kırık-Çıkıkları ve Kazaları*, Ankara: Emel Matbaası.
- Erdal, R. (1989) *Halk Sağlığı Yönünden Yaşlılık*. H. Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı No. 89/50, Dizi No. 9, Ankara.
- Erel, S. S. ve M. Telsiz (1987) *Ev Kazaları, Sağlıklı Beslenme ve Ev İdaresi*. Halk Eğitim Serisi: 5, Ankara.
- Gönen, E. (1988) *İş ve İşgücü Planlanması*. A. Ü. Ziraat Fakültesi Yayın No: 1054, Ders Kitabı: 308, Ankara.
- _____ (1979) "Home Safety", *Which*, 193-198.
- Karahan, Ş. (1970) *Geriatric, İhtiyarlıların Biyolojisi ve İhtiyarlığın Klinik Özellikleri*. İstanbul: Hilal Matbaası.
- Smith, T. (1987) *Family Health*. The New Macmillan, Britain.
- Özbek, N. (1979) *Ev Kazaları, Sağlık Evde Başlar*. İstanbul.
- Tideiksaar, R. (1986) "Preventing Falls, Home Hazard Checklists to Help Older Patients Protect Themselves", *Geriatrics*, 41/5, May: 26-28.
- Velicangil, S. (1980) *Koruyucu ve Sosyal Tıp*. İstanbul: Filiz Kitabevi.